

A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK PROBLEMATIKÁJA A XXI. SZÁZADI MAGYARORSZÁGON

Alföldi Ágnes Dóra

PhD-hallgató, ügyészségi fogalmazó,
Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Büntető Eljárásjogi Tanszék, Debreceni Városi Ügyészség

A családon belüli erőszak mint szociológiai jelenség vagy kriminológiai entitás¹ a XX. század 1960-as éveinek felfedezése. A „megvert gyerek szindróma” súlyosságát először 1962-ben öt orvos tárta fel a *Journal of the American Medical Association* című szaklapban. Amikor hetvenegy baleseti ambulancián egy évre vonatkozóan átnézték a betegségekről készült röntgenfelvételeket, háromszáz gyermekbántalmazási esettel találkoztak. Ezeknek a 11%-a végződött halállal, 28%-a pedig maradandó agykárosodással (Kempe et al., 1962). Nem sokkal később a nőmozgalmak indítottak kampányt a bántalmazott feleségek súlyos helyzetének ügyében, később pedig a saját férjüket által megerőszakolt nők személyes és jogi problémáira hívták fel a figyelmet. Három évtized elmúltával a családon belüli erőszakot, ezt a „jól őrzött titkot” jelentős társadalmi problémának tekinthetjük (Adler et al., 2000, 353–354.).

Mindezek hatására elsőként a nyugati, modern jogállamok próbálták a jog eszközei-

vel élve olyan megoldási mechanizmusokat kidolgozni, amelyek meg tudják fékezni, vagy legalábbis csökkenteni képesek a családon belüli erőszak társadalmi jelenséggé váló terjedését. E törekvés érdekében különböző jogalkotási termékek születtek mind a büntetőjog és büntetőeljárás jog, mind a polgári jog, a családjog és a közigazgatási jog területén.

1. Néhány gondolat a családon belüli erőszakról

A társadalmi fejlődés során módosulhat, változhat a magatartások percepciója és megítélése. Bizonyos viselkedési formák előbb tilalmazottak, majd később normasértő mi-voltukat elveszítve elfogadottá, hétköznapivá válnak. Mások éppen a fordított utat járják be. Elfogadottságuk vagy tolerálásuk a fejlődés egy pontján, a viszonyok változásával megszűnik, többé nem részei a „normalitásnak”, és a társadalom érzékenysége nem tűri tovább gyakorlásukat. A családon belüli erőszakos magatartások valamennyi megnyilvánulási módja is jellemzően ilyen.

A családon belüli erőszak fogalma általában a családtagok vagy az intím partnerek

¹A családon belüli erőszakot a bűnözést társadalmi jelenséggéként vizsgáló kriminológia tudja egységesen kezelni, a normatív kategóriákat alkalmazó anyagi jog eszközeivel kezelése nem lehetséges vagy nehezen elképzelhető.

közötti, tipikusan – de nem kizárólag – ott-hon megvalósuló erőszakcselekmény megjelenésére szolgál, a különböző meghatározások azonban az ide tartozónak ítélt jelenségek körét szűkebben vagy tágabban értelmezik.

A szűkebb felfogás szerint a partnerkapcsolatokon belüli – a jelenlegi vagy volt házastársak, élettársak között megnyilvánuló – bántalmazásokat tekinteti idetartozónak. Egy még korlátozóbb, radikálisabb felfogás szerint a fogalom a nők elleni erőszakkal szinonim, ezért csak a nőkkel szemben férfi partnerük részéről megvalósuló bántalmazást tartja családon belüli erőszaknak. Ebben a megközelítésben a jelenség elsősorban a nemek viszonyából adódó, úgynevezett „gender-probléma”. Az erőszak a nők és a férfiak hagyományos hatalmi helyzetéből, a közöttük lévő egyenlőtlenségekből, a történelmileg kialakult uralmi viszonyokból, a tradicionális nemi szerepekből vezethető le és értelmezhető. A közhiedelem az, hogy a férfiak sokkal agresszívabbak, mint a nők, akik ennek ellensúlyozására indirekt, közvetett agresszióval élnek. Az empirikus vizsgálatok azonban rámutattak, hogy ez a tétel nem áll meg, ugyanis a nők adott esetben éppúgy élnek a közvetlen agresszió² módszereivel. A kérdés mindig a fizikai erőszak esetén merül fel, s a vizsgálatok azt mutatják, hogy nők és férfiak között ritkán van különbség ezen a téren (Tamás, 2006).

Legkörültekintőbben talán a „középutas” megközelítés értelmezi a családi erőszak fogalmát. Eszerint a gyermekbántalmazás, a nők elleni erőszak és a család fogalmába tartozó összes családi viszony keretén belül elkövetett erőszakos magatartások tartoznak ide. A csa-

² A korai vizsgálatok szerint a bántalmazott férfiak többsége gyenge fizikumú, nőies alkatú, akinek „amazon” típusú nő a párja. Ide tartoznak azok a férfiak is, akiket arra neveltek, hogy az igazi férfi a nők védelmezője, és a nőt bántani bűn. Ez az ún. „ladies first” elv.

lád tagjai részéről egymás sérelmére megvalósuló valamennyi bántalmazás a családon belüli erőszak fogalmi körébe tartozik (Gönczöl et al., 2006). Ezt az álláspontot tükrözik az Országos Kriminológiai Intézet³ (a továbbiakban OKRI) kutatásai is, amelyek alapján megállapítható, hogy a családon belüli erőszak nem más, mint „az együtt élő és egymással fizikai, érzelmi, anyagi, jogi függésben lévő személyek között megvalósuló erőszak, bántalmazás, visszaélés, amely magába foglalja a fizikai, szexuális, érzelmi bántalmazás vagy elhanyagolás valamennyi formáját”.

Minden állam elsődleges érdeke a család morális megőrzése, hiszen ez az a tégla, amelyből maga a társadalom felépül, így diszfunkcionalitása a társadalom egészét veszélyezteti. A családon belüli erőszak fogalma igen nehezen meghatározható, és a magyar jogrendszerben nincs is rá a jogalkotó által kialakított egységes meghatározás. Ám tudni kell, hogy bár a fogalmi megnevezés viszonylag új – a jogszabályi környezetben az 1990-es évek vége felé jelent meg –, a családon belüli erőszaknak és minden ma ismert formájának rendkívül mély és sötét gyökerei vannak a társadalomban. A fogalmi meghatározás nehézségét az is okozhatja, hogy a családon belüli bántalmazások olyan kisebb súlyú, sokszor jogilag is nehezen minősíthető magatartásokat takarnak, amelyek nem teremtik meg az esetleges büntetőeljárás megindításának lehetőségét, illetve az előzetes letartóztatás fogantatásának sincs meg a törvényi lehetősége.

A hatályos magyar jogrendben nincs önálló törvényi szabályozása a családon belüli erőszak elleni fellépésnek, és nincs külön büntetőjogi tényállás sem a családon belüli

³ Az Országos Kriminológiai Intézet a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény 18. §. (3) bekezdése alapján „az ügyészség tudományos, kutató és képzési szerve”.

erőszak meghatározására. A családon belüli erőszak olyan szociológiai kategória, melynek jogi megfelelője ez idáig nem került meghatározásra. A definíció megalkotása nélkül a jelenség terjedelme, jellemzői nem mérhetők, egységes rendőri gyakorlat nehezen alakítható ki.

A szakirodalom az erőszak, illetve a bántalmazás fogalmakat szinonimaként használja. Az erőszak itt nemcsak a büntetőjogban használatos értelmet nyer, hanem attól tágabb kört foglal magába. Ezért nem csak azok a jogsértések tartoznak a családon belüli erőszak körébe, melyeknek tényállási eleme az erőszak. Az irodalom a bántalmazás négy esetkörét említi: fizikai, pszichológiai, szexuális abúzus és az elhanyagolás.⁴

A családon belüli erőszak bekövetkezéséhez számos kockázati tényező is hozzá tartozik, vagyis az erőszakos magatartás tanúsításának nagyrészt kiváltó okai lehetnek objektív és szubjektív „rizikófaktorok”.

Objektív faktorok eloszlását tekintve a következő esetek a legjellemzőbbek:

1. Az egzisztenciális körülmények, a család szegénysége, forrásainak szűkösége jelent napi gondot, ezért ezek a családok főként gyermekgondozási és egyéb segélyekből, támogatásokból élnek.
2. A párok munkanélkülisége.
3. A megoldhatatlan lakáshelyzet, ami gyakran ahhoz vezet, hogy a család nagyszülőkkel egy fedél alatt vagy albérletben él.
4. A párok egészségi állapota, ami esetében tipikus a rokkantnyugdíjas férfi és a leszázalékolt nő párosa. A társak kölcsönös bántalmazottsága esetén a nők igen gyakran járnak pszichológushoz és ideggyógyá-

szati kezelésekre. A bántalmazó férfiak leszázalékolásának oka testi tünetekben megnyilvánuló, főként alkohol okozta betegségek, amelyek tovább erősítik a személyes és családi bajokat.

5. Büntetett előélet, amely az elkövetők és az áldozatok között is igen magas számban jellemző. A vizsgált adatok szerint a női elkövetők 20,8%-a büntetett előéletű (az elkövetők 35%-a), rájuk a csalás, lopás és az előző kapcsolatban lezajlott testi sértések a jellemzőek. A férfi áldozatok bűnelkövetési skálája is hasonló. Ritka viszont, hogy mindkét félnek kriminális előélete van.
6. A szexuális együttlét hiányának problémája, aminek a szakirodalmak nem tulajdonítanak különösebb jelentőséget, ugyanakkor a vallomásokból kiderül, hogy több éve együtt élő párok között ki nem mondott konfliktusforrás. A nők számára úgy tűnik, nem hiányzik a kapcsolatukból a szexuális érintkezés, lezárt kérdésként kezelik, míg a férfiaknál megoldhatatlan, eltitkolt gondként jelentkezik.
7. A válás, amely esetében a férfiak sérelmére elkövetett bűncselekmények esetén a hivatalos válásnak lényeges szerepe nincs. Jelentős azonban az érzelmi-szexuális el-távolodás következtében fellépő tehetetlenség, az egymás iránti elégedetlenség, amelyet különböző, nem is főként anyagi okok, inkább a magánytól való félelem miatt nem követ nyelleges válás és külön-költözés.
8. Az iskolai végzettség szintje, ami nem tűnik rizikófaktornak, ugyanis a nők iskolai végzettsége magasabb, mint a férfi elkövetők esetében.

A szubjektív faktorok közül legtöbb esetben a következő tényezők fordulnak elő:

⁴ Dr. Takács Péter, (Győri Városi Ügyészség) városi vezető ügyész 2006. május 4-i konferencia-előadása.

1. Féltékenység a felek bármelyike részéről.
2. Agresszióra való hajlamosság bármelyik fél esetében.
3. Érzelmi eltávolodás, főként a nők kezdeményezésére.

A családkutatók szerint a konfliktusok megoldásának elfogadott eszköze számos családban a családon belüli erőszak. Az alkohol, az alkoholista életvezetés is a tartós családi konfliktusok kísérőjelensége a fent megjelöltek mellett.

A bántalmazás folyamata különböző (ismétlődő) fázisokra osztható (*1. ábra*):

Az első szakasz – a bántalmazások kezdeti fázisa: a bántalmazás első megnyilvánulása különböző körülmények hatásának eredménye. Leggyakrabban a házasság vagy az együttélés első éveiben, a terhesség ideje alatt vagy a gyermek születésével jelentkeznek. Ilyenkor az áldozat még maga fedezi fel az okot, miért is bántalmazzák, és igazolja a bántalmazó tetteit. Beismeri, hogy ő maga mindennek az okozója, hogy megérdemelten bántalmazzák, és igyekszik javítani azokon a hibákon, amelyek szerinte az erőszakos cselekedeteket kiváltották.

A második szakasz – a feszültség kialakulása: ebben a fázisban fokozódnak az erőszakos cselekedetek, az áldozat lassan belátja, hogy ezért őt felelőség nem terheli. Gyakran fordul segítségért, és környezete támogatását kéri.

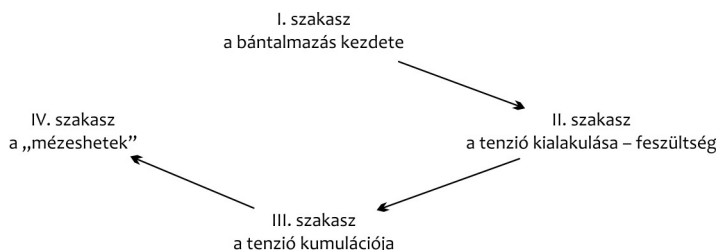
Hiszi és bízik abban, hogy a bántalmazó meg fog változni.

A harmadik szakasz – a feszültség kulminációja: ebben a fázisban az áldozat naponta túri a bántalmazásokat. Félti saját és gyermeke életét. Elszigetelődik környezetétől, és tehetetlennek érzi magát. Nem látja a kiutat ebből a helyzetből, és nem is keresi.

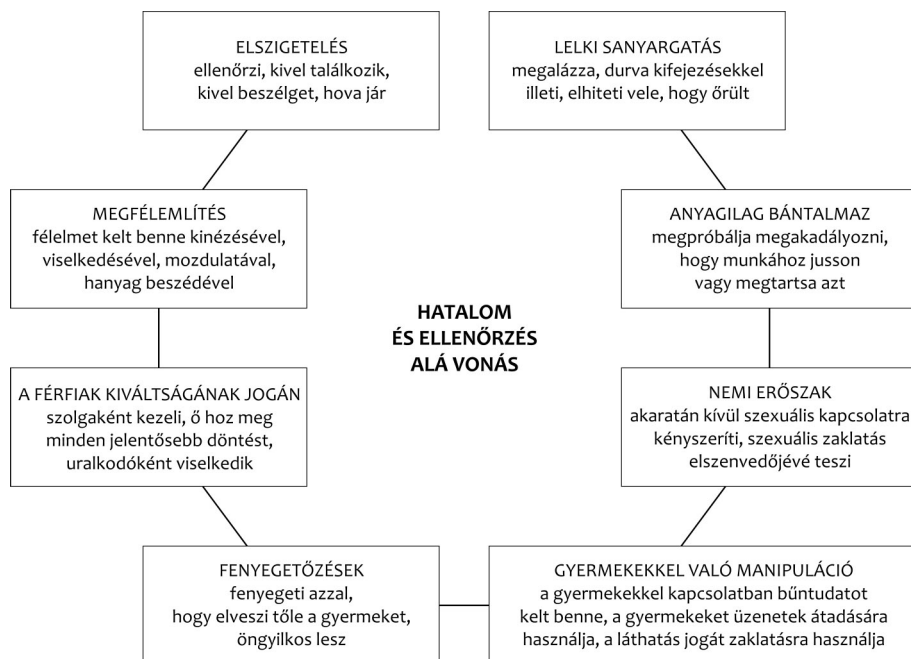
A negyedik szakasz – a „mézeshetek”: amikor az áldozat elhatározza, hogy nem túri a bántalmazásokat, hogy véget vet több éves szenvedésének, elkezdődik az úgynevezett mézeshetek ideje. Erre a szakaszra jellemző, hogy a bántalmazó megbánja tetteit, ígéretet tesz arra, hogy ez többé nem fog előfordulni, a sértettet figyelmességével és szeretetével halmozza el, virággal vagy ajándékkal próbálja őt kiengesztelni. A bántalmazás kezdeti szakaszában az ilyenfajta magatartás igen sokáig eltarthat, néhány hónapig is, de az erőszakos cselekedetek időbeli elhúzódásával ez a szakasz mind rövidebbé válik, és csak néhány napig tart.

A *2. ábra* igen szemléletesen jeleníti meg az erőszakos magatartások „fokozatait” és egyben „körforgását”:

A családon belüli erőszakot elszenvedőkről gyakorlatilag nem lehet pontos statisztikát készíteni, mivel csak kevesen mernek lépni ellene, kevés a napvilágra kerülő eset. Így csak becslésekre lehet támaszkodni, amelyek alap-

i. ábra

2. ábra • A nők bántalmazása „kerék” – hatalom és ellenőrzés

ján a kérdés Magyarországon félmillió embert érint. Minden héten legalább egy nő, minden hónapban legalább egy gyerek veszti életét a családon belüli erőszak miatt.

A hazai tapasztalatok szerint a családon belüli erőszak áldozatai kérnek ugyan segítséget, de gyakran még az érdemi intézkedés előtt meggondolják magukat, és elzárkóznak a további együttműködéstől. A visszahúzódás okai között szerepel a családon belüli állandó fenyegetettség és az anyagi, esetleg érzelmi kiszolgáltatottság. Mindezek miatt szükséges nyomtatékosan hangsúlyozni, hogy a családon belüli erőszak problémája nem oldható meg gyorsan, kampányjelleggel, egy-egy részterület elkapkodott, normatív szabályozásával. Ezzel együtt önvizsgálatra van szükség a beavatkozásra kötelezett intézmények részéről. Meg kell keresni azokat a pontokat, ahol a

fellépés hatékonysága a jelenlegi jogi és tárgyi feltételrendszer mellett is fokozható.

2. A családon belüli erőszak megfékezésének eszközrendszere Magyarországon

Magyarországon jelenleg a családon belüli erőszak társadalmi jelenségének megoldására csak a jogrendszer által biztosított eszközök próbálnak megoldást nyújtani, az már más kérdés, hogy milyen hatékonysággal.

2.1. A családon belüli erőszak jogi eszközrendszeréről röviden • A családon belüli erőszak kezelésének a jelenlegi hatályos magyar jogban nincsenek meg a megfelelő eszközei, habár voltak és vannak próbálkozások a probléma hatékony kezelésére, melyek a *távoltartás* jogintézményében testesülnek meg.

A távoltartás intézményének magyarországi előzményei közé tartozik a 45/2003. (IV.16.)

országgyűlési határozat, amely a családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakítását célozta meg. A T/9837. számú törvényjavaslat a családon belüli erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szól, amely nem más, mint a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvény (a továbbiakban Hktv.) elődje, valamint a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban Be.) módosításáról szóló 2006. évi LI. törvény, amely a távoltartásról rendelkezett (Kapossyné Czene, 2009).

A büntetőjog és a büntetőeljárás jog is tartalmaz szabályokat a családon belüli erőszak megfékezése és megbüntetése érdekében. A jelenleg hatályos büntető anyagi jogi szabályozás huszonhat olyan törvényi tényállást tartalmaz, amely a családon belül elkövethető jogsértéseket öleli fel. A kérdés fontosságát és aktualitását fokozza, hogy 2008. január 1-től a büntető törvénykönyvbe (a továbbiakban Btk.) belekerült a zaklatás (Btk. 176/A. §.) tényállása, amely megvalósulása esetén maga után vonhatja a távoltartás elrendelését akkor is, ha nincs szó családon belüli erőszakról.

A büntető-eljárásjogi értelemben vett távoltartásról (Be. 138/A. §.–139. §.) – mint látható – külön törvény nem született, azt a Be.-t módosító 2006. évi LI. törvény emelte be a hatályos büntető-eljárásjogi szabályok közé. Ennek az a lényege, hogy egy *családon belüli erőszak elleni kényszerintézkedésként* van meghatározva, amelynek alapja a lakhelyelhagyási tilalom. Az időtartama 10 naptól 60 napig rendelkezhető el. A távoltartás elrendelésének azonban olyan szigorú törvényi feltételei vannak, amelyek valójában nemhogy megkönnyítenék, hanem inkább megnehezítik az azonnali „áldozatvédelmet”. A büntetőjogi értelemben vett távoltartásnak az a lényege,

hogy *korlátozva van a terhelt szabad mozgáshoz és a tartózkodási hely szabad megválasztásához való joga*. Ezzel a jogalkotó a lakhelyelhagyási tilalom alapulvételével határozza meg ezt a kényszerintézkedést mint a családon belüli erőszak lehetséges megoldási eszközét.

A Be. szerinti távoltartás elrendelésének feltétele, hogy szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja áll fenn, de a terhelt előzetes letartóztatása nem szükséges, azonban tekintettel a bűncselekmény jellegére, a terheltnek a sértettel való viszonyára, valamint a terheltnek az eljárás előtt és az eljárás során tanúsított magatartására megalapozottan feltehető, hogy a lakóköznyezetében hagyása esetén a sértett befolyásolásával vagy megfélemlítéssel megnehezítené, vagy veszélyeztetné a bizonyítást, illetve a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy a sértett sérelmére újabb szabadságvesztéssel büntetendő cselekményt követne el. A törvény további feltételként határozza meg azt, hogy a távoltartás elrendelésének magánindítvány előterjesztése előtt nincs helye (Be. 138/A. §. (2) – (3) bekezdés). Vagyis minden esetben magánindítvány előterjesztésének kell megelőznie a távoltartás elrendelését.⁵

A Be. módosítás nem alkotott új büntetőjogi tényállást a családon belüli erőszakról. A törvényhez kapcsolódó indoklás kifejtette, hogy „a hatályos jogban kimerítően és pontosan szerepelnek azok a törvényi tényállások, amelyekbe valamennyi családon belül elkövethető jogsértés beilleszthető”. A Be. keretében szabályozott – jelenleg is hatályban lévő

⁵A távoltartást mindig a bíróság rendeli el az ügyész, a magánvádló, a pótmagánvádló, a sértett, a cselekvőkép-telen vagy korlátozottan cselekvőképes törvényes képviselője vagy a terhelttel közös háztartásban élő kiskorú személy törvényes képviselője indítványára.

– távoltartás tehát büntetőeljárás kényszerintézkedés (az előzetes letartóztatás alternatívája). Célja, hogy „az eljárások elhúzódása mellett is megfelelő és gyors védelmi eszközt biztosítson a sértett részére az eljárás jogerős befejezése előtt azzal, hogy elősegíti a bizonyítási eljárás sikerét. A továbbiakban felmerül a kérdés, hogy mennyire hatékony ez a szabályozás, és mennyire alkalmas az említett országgyűlési határozatban foglalt célok elérésére? A válasz sajnos nemleges. A Be.-ben megfogalmazott távoltartás elrendelésének folyamata meglehetősen körülményes, lassú – a bántalmazott azonnali védelemben részesítése szempontjából –, és nem érvényesül kiemelt szempontként a bántalmazott családtagok életének, testi épségének és biztonságának védelme, és mindezek együtthatásaként nem eredményes; a családon belüli erőszak visszaszorítására nem alkalmas. Ezért is volt sürgősen megvalósítandó jogalkotói feladat az, hogy a családon belüli erőszak kezelésére megszülessen egy olyan jogszabály, amely segítségével a bántalmazott azonnali jogvédelemhez juthat. Az elmúlt több mint két év tapasztalata rávilágított arra, hogy a távoltartás ebben a formában nem jelent igazi megoldást, mivel kizárólag olyan esetekben nyílik alkalmazására lehetőség, ha büntetőeljárás van folyamatban. Ugyanakkor még ezekben az esetekben sem biztosít azonnali beavatkozást a segítséget kérőknek, hiszen a kérelem és a döntés meghozatala között akár hat hónap is eltelhet. Azokra az esetekre pedig, ahol nem indult büntetőeljárás, nem nyújt megoldást.

A büntetőeljárásbeli távoltartás hiányosságainak mint egy joghézagnak a betöltése céljából került megalkotásra a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvény, amely 2009. október 1-jén lépett hatályba.

A Hktv. szabályozása kétirányú, ugyanis az ideiglenes megelőző távoltartás elrendelése egy tisztán közigazgatási eljárás keretében – a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban Ket.) alapján a Hktv. eltéréseinek figyelembevételével – zajlik a rendőrség hatáskörébe⁶ rendelve, a megelőző távoltartás pedig a helyi bíróságok hatáskörébe rendelt nem peres eljárás, amely kérelemre vagy a rendőrség kezdeményezésére (hivatalból) indulhat meg. A Hktv. hatálybalépése azt jelenti, hogy *a törvény betülje szerint továbbra sem létezik a „családon belüli erőszak”*. A törvény mindössze a hozzátartozók távoltartásáról szól, nem pedig arról, hogy a családon belüli erőszak mint önálló kategória speciális jogi következményekkel járna. Ezért a férjnek az anyával szembeni vagy akár az anyának a gyerekekkel szembeni erőszakoskodása jogilag továbbra is azonos megítélés alá esik – mondjuk – a kocsmai verekedéssel vagy az utcai támadással. Teljes mértékben az egyes bírókra van bízva annak a megítélése, hogy a családon belüli erőszakot általános testi sértésként kezelik-e, vagy az ítélet meghozatalakor a családon belüli elkövetést súlyosbító körülményként veszik-e figyelembe.

3. Konklúziók

A családon belüli erőszak visszaszorítása csak úgy érhető el, ha a jogalkotók szigorú, ugyanakkor átgondolt, részletesen kidolgozott törvényeket hoznak. A kontinentális Európában az számít bűncselekménynek, amit a törvény bűncselekménynek minősít. Az eredményes és hatékony fellépés tehát csak

⁶ Az ideiglenes megelőző távoltartás elrendelése során szükséges rendőrségi feladatok végrehajtásának részletes szabályait a 37/2009. (OT 22.) ORFK utasítás tartalmazza.

akkor lehetséges – adott esetben – a családon belüli erőszak ellen, ha az önálló törvényi tényállás lesz. Az osztrák modellt például a hozzátartozók távontartásáról szóló törvény csak részlegesen honosítja meg: nálunk nincs meg például a kiépített, intézményesített, gyors beavatkozást lehetővé tevő segítségsháló, amit a bántalmazott igénybe vehetne. De a törvényi szabályozás, illetve az intézményrendszer kiépülése sem lenne önmagában elég. A jogtudatosság hiánya, a megtorlástól való félelem miatt nagyon kevesen fordulnak segítségért. A felmérések szerint a háziorvosok csak ellátják a bántalmazás okozta sérüléseket, de nem jelentik a hatóságoknak, mert „nem az ő dolguk”. A család, a barátok, a szomszédok is sokszor hallgatnak, nem tesznek bejelentést. Magyarországon a családra szigorúan magánügyként gondolunk, ez pedig alapve-

tően így is van rendjén. Azonban amikor valaki rendszeresen ki van téve a testi és lelki erőszaknak, folyamatos rettegésben él, az már nem magánügy. A családon belüli erőszak során az alapvető jogok és társadalmi normák sérülnek, veszélyeztetve van az egyén testi épsége, korlátozva a szabadsága, tönkretéve a családjá, otthona, legszűkebb közössége. Az igazsághoz pedig az is hozzátartozik, hogy a családon belüli erőszak problémája a jog eszközeivel nem oldható meg, ugyanis ez egy komplex szociális, társadalmi és pszichológiai eredetű devianciából eredő, az egyének közös együttélését kísérő jelenség.

Kulcsszavak: *családon belüli erőszak, kockázati tényezők, konfliktusforrások, bántalmazás, agresszió, diszfunkcionalitás, zaklatás, távontartás*

IRODALOM

- Adler, Freda – Mueller, G. O. W. – Laufer, W. S. (2000): *Kriminológia*. Osiris, Budapest
- Gönczöl Katalin – Kerecsi K. – Korinek L. – Lévay M. (2006): *Kriminológia – Szakkriminológia*. CompLex, Budapest, 380–381.
- Kapossyné Czene Magdolna (2009): A távontartás első két éve a bíróságok szemszögéből. In: Wirth Judit (szerk.): *Rendszerbe zárva (Hogyan kezeli az igazságszolgálat a nők és gyerekek elleni férfierőszak jelen-*

ségét ma Magyarországon?). NANE Egyesület – Patent Patriarchátust Ellenzők Társasága, Budapest, 109. • http://nane.hu/kiadvanyok/kezikonyvek/rendszerbe_zarva.pdf

- Kempe, C. Henry – Silverman, F. N. – Steele, B. F. – Droegemueller, W. – Silver, H. K. (1962): The Battered-Child Syndrome. *Journal of the American Medical Association*. 17–24.
- Tamás Erzsébet (2006): *Bűnös áldozatok*. BM Duna Palota, Budapest, 84.

A MAGYAR TUDOMÁNY INTÉZMÉNYI SZERKEZETE ÉS KOMPETENCIÁI, 2001–2010

a Reuters-Thomson – ISI Web of Science adatbázis alapján

Kampis György

a tud.doktora, tanszékvezető egyetemi tanár,
ELTE TTK Tudományfilozófia Tanszék
kampis.george@gmail.com

Soós Sándor

PhD, tudományos munkatárs,
MTA Kutatásszervezési Intézet

Gulyás László

PhD, egyetemi adjunktus,
ELTE TTK Tudományfilozófia Tanszék

Bevezetés

A magyar tudomány teljesítményének kvantitatív és kvalitatív jellemzése minduntalan visszatérő, aktuális feladat. A kiemelkedő hazai tudósok csúcsteljesítménye sokak előtt ismert, az ország produkcióját azonban nem (vagy nem csupán) néhány egyén határozza meg, a ritka egyéni csúcscok a „mainstream” összefüggésében nyerhetnek értelmet. A vezető kutatási intézmények (közte az MTA és az egyetemek) helyzetét, tevékenységük jellegét és színvonaluknak egymáshoz való viszonyát, így az intézmények társadalmi finanszírozásának hatékonyságát összetettebb mutatók segítségével próbálhatjuk megérteni. A közelmúlt érdeklődése a kutatóegyetemi pályázatok kapcsán mind élesebben vetette fel a hasonló elemzések igényét. Ezért szemügyre vesszük a legutóbbi évtized teljesítményét.

További motivációt adhat az *I. ábra*; ez olyan adatokat mutat be, amelyeket különösebb szakértelem nélkül is bárki megszerezhet (szabadon lekérdezhetőek például az interneten

a SCOPUS adatbázisra épülő Scimago, vagy további bibliometriai és K+F mutatókkal kombinált módon a KSZI Infotár szolgáltatás révén, lásd <http://www.scimagojr.com/>, ill. http://www.mtakksi.hu/kszi_infotar/). Az ábra azt mutatja, hogy Magyarország forrásoldali tudományos teljesítményének tendenciadatai a vizsgált időszakban elmaradnak a régió több országához képest. Akikkel tíz éve együtt indultunk (pl. Csehország), mára jelentősen lehagytak bennünket, akik előttünk jártak (pl. Lengyelország vagy Ausztria), nálunk gyorsabban fejlődtek – kivételt jelent Ukrajna, mely hozzánk hasonló előzményekből hozzánk hasonló helyzetig jutott. A távoli lemaradás pozíciójából indult Románia viszont mára beérte, sőt jócskán meg is előzte Magyarországot a nyilvántartott tudományos közlemények számában. Az adatok ezenfelül azt is mutatják, hogy Magyarország (legalábbis a szóban forgó dimenzióban) folyamatosan veszít az egész világhoz viszonyított nemzetközi pozíciójából: az elmúlt évtizedben 10%-os a relatív veszteség, 1979 óta